

ȘCOALA ARDELEANĂ. ASPECTS OF GEOGRAPHICAL TERMINOLOGY

Liliana SOARE
University of Pitești

Abstract: *The objective of this paper is the analysis of the specialized terminology in the field of geography used by the Transylvanian scholars. We have selected terminological units representative for this scientific field and presented the ways in which the terminological corpus is created: lexical borrowings, loan-translations, translations (syntagms, periphrases), old, traditional terms. In order to have a synthetic perspective on the geographical terminology, we made a classification on specific sub-areas, observing the weight held by each of the lexical categories delimited and analyzed, the etymological structure of the specialized vocabulary as well as the synonymic series established in the texts researched.*

Key words: *geographical terminology, lexical borrowings, loan-translations, old terminology, synonymic series, translations.*

The first authentic geographical texts appeared at the beginning of the 18th century, following didactic necessities. Most of them are translations from Greek, Russian and Italian. As regards the number of geographical texts, the primate is held by the Romanian Principalities. The most important scholars of the ‘Școala Ardeleană’ movement did not elaborate geographical texts; the few texts in this field were elaborated by scholars who embraced their illuminist ideals. In Transylvania, up to 1830, the field of geography is represented by *Gheografia sau scrierea pământului*, printed in two volumes in Buda (1815, 1815), a translation of Nicola Nicolau after Buffier’s *Geography*, in a subsequent edition of that used by Amfilohie Hotiniul. It is the first textbook of impressive proportions. Nicola Nicolau also translated I. H. Campe’s *Descoperirea Americii* in 1816 and in 1826 Zaharia Carcalechi translated T. Thornton’s work, *Starea de acum din oblăduirea gheograficească, orășenească și politicească a prințipurilor Valahiei și Moldaviei* (both texts were printed in Buda).

The object of this paper is the minute analysis of the geographical terminology displayed by the texts of the Transylvanian scholars. The scientific texts of this period are relevant for the proportion of borrowings, both in the form of lexical borrowings and loan-translations.

In our study we differentiate between borrowings and old, traditional terms, because, as we are about to see, the old, traditional terminology is well represented. Within borrowings, we differentiate between lexical borrowings and calques or loan-translations, in order to emphasize the weight each category presents on the whole of scientific terminology. Loan-translations have been in the sight of linguists for a long time¹. While analyzing the loan-translations found in the texts subject to our research, we adopt the latest classification proposed by Th. Hristea (1997: 10-29): *semantic*

¹ For the general bibliography of the problem, see Th. Hristea, *Tipuri de calc lingvistic*, in *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Bucharest, 1968, p. 145, note 1. See also Maria Stanciu-Istrate, *Calcul lingvistic în limba română*, Bucharest, 2006, p. 15-27.

structure loan-translations (the new meaning is attributed to an older word in Romanian, belonging to the same semantic area) and *morphological structure loan-translations* (a more or less accurate rendering of the internal structure of lexical borrowings, relevant for the forming ways of neologisms). Besides lexical borrowings and loan-translations, we have established another lexical category, *translations* (compound words, syntagms, periphrases), illustrative linguistic mechanisms for the scientific literature of the period, placed under the sign of the Enlightenment.

Lexical borrowings

achații „pl., agate, varietate cristalină de silice, folosită ca piatră semiprețioasă” (SIN, 29 < fr. *agate*), *ametist* (SIN, 29 < lat. *amethystus*, germ. *Amethyst*, fr. *améthyste*, cf. ngr. *ἀμέθυστος*), *asfalt* „rocă sedimentară din hidrocarburi rășinoase” (SIN, 37, SV, 2, LB, s.v. < lat. *asphaltus*, germ. *Asphalt*, it. *asfalto*, fr. *asphalte*), *asterism* („constelație”, SIF, 124, „semn zodiacal”, SIF, 148: „asterismii sau semnele acestea...” < lat. *asterismus*, cf. ngr. *ἀστερισμός*), *astrolog* (SHR, II, 329 < lat. *astrologus*, fr. *astrologue*, cf. ngr. *ἀστρολόγος*), *astrologhie* (TVM, 11, MIU, 94 < lat. *astrologia*, fr. *astrologie*, cf. ngr. *ἀστρολογία*), *astronom* (SIF, 121 < lat. *astronomus*, it. *astronomo*, fr. *astronome*, cf. ngr. *ἀστρονόμος*), *astronomie* (MIU, 94 < lat., it. *astronomia*, fr. *astronomie*, cf. ngr. *ἀστρονομία*), *atlas* (LB, s.v. < fr. *atlas*, cf. ngr. *ἀτλας*), *atmosfera* (SIF, 104, MVV, 4, 27, FDB, 53, VA, 106 < lat. *atmosfera*, it. *atmosfera*, germ. *Atmosphäre*, cf. ngr. *ἀτμοσφαῖρα*), *atmosferic* (MVV, 67, VA, 58 < lat. *atmosphæricus*, germ. *atmosphärisch*, fr. *atmosphérique*, cf. ngr. *ἀτμοσφαιρικός*), *auripigment* „sulfură naturală de arsen de culoare galbenă” (SIN, 40 < germ. *Auripigment*), *austru* (LB, s.v.: „vânt de la miazăzi”, GSP, I, pf., „miazăzi”, LB, s.v. < lat. *auster*, -*tri*, it. *austro*), *barometru* (SIF, 46, SIN, 40 < lat. *barometrum*, it. *barometro*, fr. *baromètre*, cf. ngr. *βαρόμετρον*), *calcedoni* „calcedonie, piatră semiprețioasă, varietate de silice naturală, translucidă, în general colorată” (SIN, 29 < lat. *chalcedonius*), *canal* (GSP, I, 14, *canaluri*, LB, s.v., GSP, I, 20, *canale*, PAM, 15, GSP, I, 14, VA, 30 < lat. *canalis*, fr. *canal*), *caniculei* (SIF, 125 < lat. *canicula*, fr. *canicule*), *climă* (MVV, 3, LB, s.v., VA, 6 < lat., it. *clima*, germ. *Klima*, cf. ngr. *κλίμα*), *climat* (SIN, 4, 13, *climaturile*, SIN, 22 < lat. *clima*, -*atis*, fr. *climat*), *cobalt* (SIN, 35, *cobald*, SIN, 41, SV, 4 < lat. *cobaltum*, germ. *Kobalt*, fr. *cobalt*), *comete* (SIF, 143, MIU, 95 < lat., it. *cometa*, fr. *comète*, cf. ngr. *κομήτης*), *coniuncția (planetelor)* „conjuncția” (SIF, 36 < lat. *conjunctio*, germ. *Konjunktion*, fr. *conjonction*), *cosmogonie* (MIU, 115 < fr. *cosmogonie*, cf. ngr. *κοσμογονία*), *cosmologia* (SMS, 74 < fr. *cosmologie*, cf. ngr. *κοσμολογία*), *cretă* (SIN, 32, LB, s.v. < lat., it. *creta*), *cristal* (FDB, *criștai*, SIN, 26, 87, *criștai sau criștari*, LB, s.v. < lat. *crystallus*, germ. *Krystall*, magh. *kristál(y)*, cf. ngr. *Κρύσταλλον* -ος), *diamant* (SIN, 28, LB, s.v. < germ. *Diamant*, fr. *diamant*, it. *diamante*, cf. ngr. *διαμάντι*), *discul (lunei)* (SIF, 130 < lat. *discus*, fr. *disque*), *eclipsurile* (SIF, 182 < lat. *eclipsis*, fr. *éclipse*, cf. ngr. *ἐκλειψις*), *eur* „vânt” (LB, s.v. < lat. *eurus*), *ecvator* (GSP, I, pref., MIU, 96, *ecfator*, GSP, I, 103 < lat. *aequator*, it. *equatore*, fr. *équateur*), *flus* (GSP, I, 101 < it. *flusso*, lat. *fluxus*, fr. *flux*), *geograficesc* (SIF, 140, *gheograficesc*, VA, 191 < lat. *geographicus*, it. *geografico*, fr. *géographique*, cf. ngr. *γεωγραφικός*), *gheograf* (GSP, I, pf. < lat. *geographus*, fr. *géographe*, cf. ngr. *γεωγράφος*), *gheografie* (GSP, I, pf., LB, s.v. < lat. *geographia*, it. *geografia*, fr. *géographie*, cf. ngr. *γεωγραφία*), *glob* (SIF, 23, GSP, I, pref., LB, s.v., *globii*, SIF, 5 < lat. *globus*, it. *globo*, fr. *globe*), *gnomonul* “acul cadranelui solar” (MIU, 97 < lat. *gnomon*, ngr. *γνομον*), *golf* (GSP, I, pref. < germ. *Golf*, fr. *golfe*, it. *golfo*), *granit* (SIN, 30, 33 < germ. *Granit*, fr. *granite*), *hartă* (GSP, II, 120 < lat. *charta*, it. *carta*, fr. *carte*, cf. ngr. *χάρτης*), *hemisferă* (VA, 152, SIF, 141, *hemisferii*, VA, 152 < lat. *haemisphaerium*, it. *emisfero*, fr. *hemisphère*, cf.

ngr. *ἠμισφίριου*), *horografie* (GSP, I, pref. < ngr. *Χωρογραφία*, lat. *chorographia*), *hrysolit* „crisolit, piatră prețioasă de culoare verde” (SIN, 28 < fr. *chrysolite*), *hyacint* „varietate roșie de zircon, folosită ca piatră semiprețioasă” (SIN, 29 < lat. *hyacinthus*, fr. *hyacinthe*), *hydrofan* „varietate de opal, ușoară și poroasă” (SIN, 29 < fr. *hydrophane*), *insolă* „insulă” (GSP, I, 20 < it. *isola*), *labrador* „mineral de culoare verde-albăstrui folosit ca piatră semiprețioasă” (SIN, 30 < fr. *labrador*), *lavă* (SV, 8, SIN, 34 < it. *lava*, germ. *Lava*, fr. *lave*), *luftbalon* „balon cu aer” (SIF, 60 < germ. *Luftballon*), *maculele* (SIF, 144 < lat. *macula*, fr. *macule*), *manganu* (VA, 11 < germ. *Mangan*), *margă* „marnă” (SIN, 33 < lat. *marga*), *meteor* „fenomen natural” (SIF, 105, *meteori*, SIF, 1: „când cuprindem iarăși cu mintea cum se nasc ploaia, zăpada și grândina dimpreună cu celelate *meteori* ce se fac în văzduh...”, *meteore*, SIF, 62 < it. *meteora* germ. *Meteor*, fr. *météore*), *microcozmos* „microcosm” (PMV, 25 < lat. *microcosmos*, fr. *microcosme*, cf. ngr. *μικροκόσμος*), *nathicei* „nautică” (subst. f., GSP, pf. < lat. *nauticus*, it. *nautice*), *nord* (GSP, I, pf. < germ *Nord*, it. *nord*, fr. *nord*), *observatorium* (GSP, I, 162 < lat. *observatorium*, germ. *Observatorium*, fr. *observatoire*), *ochian* „ocean” (GSP, I, pref., *ocean*, LB, s.v. < lat. *oceanus*, it. *oceano*, germ. *Ozean*, cf. ngr. *ὠκεανός*), *orbită* (SIF, 130 < lat. *orbita*, fr. *orbite*), *orizont* (MVV, 5, *horizont*, SIF, 119, 129, *orizon*, GSP, I, pref. < lat. *horizon*, -*tis*, germ. *Horizont*, it. *orizzonte*, fr. *horizon*), *ost* „est” (GSP, I, pf. < it. *est*, fr. *est*, germ. *Ost*), *ostvest* „vest” (GSP, I, pf. < germ. *West(en)*, it. *ovest*, fr. *ouest*), *peninsulă* (SIN, 37 < lat. *peninsula*, it. *penisola*, fr. *peninsule*), *perspectiv* „telescop” (LB, s.v. < germ. *Perspektiv*), *planetă* (LB, s.v., *planete*, SIF, 6, MIU, 95 < lat. *planeta*, germ. *Planet*, fr. *planète*, cf. ngr. *πλανήτης*), *pol* (GSP, I, pf. < lat. *polus*, germ. *Pol*, fr. *pôle*, cf. ngr. *πόλος*), *Pol Antarctic* „Polul Sud” (GSP, pf. < lat. *antarcticus*, germ. *antarctisch*), *Pol Arctic* „Polul Nord” (GSP, pf. < lat. *arcticus*), *pusola* „busolă” (GSP, I, pref. < it. *bussola*, germ. *Bussole*, fr. *boussole*, cf. ngr. *μρούσουλας*), *sbuccaturi* „confluență” (SIF, 31, „toate râurile, de la izvoarele lor până la sbuccaturile lor în alte râuri” < it. *sbuccatura*), *serpentin* „silicat natural hidratat de magneziu” (SIN, 31 < lat. *serpentinus*, germ. *Serpentine*, fr. *serpentin*), *sistemat* „sistem” (SIF, 144 < lat. *systema*, it. *sistema*, germ. *System*), *solstițial* (GSP, I, pref. < lat. *solstitialis*, it. *solstiziale*, fr. *solsticial*), *spațiu* (SIF, 125, SIN, 50, *spaț*, BDL, s.v., *spația*, SMS, 109 < lat. *spatium*, it. *spazio*, germ. *Spatium*), *stalactit* (SIN, 32 < germ. *Stalaktit*, fr. *stalactite*, cf. ngr. *σταλακτίτης*), *strat* (MVV, 5, LB, s.v, SIN, 27, NIS, 16 < lat. *stratum*, it. *strato*, fr. *strate*), *sid* „sud” (GSP, I, pf. < it. *sud*, germ. *Süden*), *tâmperat* „temperat” (IST, 20 < lat. *temperatus*, it. *temperato*), *tâmpestatea* „furtună” (latinism învechit, SIF, 96 < *tempestatas*, -*atis*), *telescopium* (GSP, I, pref., *telescopiul*, SIF, 128 < lat. *telescopium*, it. *telescopio*, germ. *Teleskop*, cf. ngr. *τηλεσκόπιου*), *tof* „tuf” (SIN, 34 < lat. *tofus*, germ. *Tuff*, it. *tufo*, fr. *tuf*), *tombac* „aliaj de cupru cu zinc” (SIN, 44 < fr. *tombac*), *topografie* (SIF, 32, GSP, I, pf. < lat. *topographia*, it. *topografia*, germ. *Topographie*, fr. *topographie*, cf. ngr. *τοπογραφία*), *torf* „turbă” (SIN, 38 < germ. *Torf*, magh. *turfa*), *turnalin* „turmalină, silicați naturali de sodiu, calciu, magneziu etc., utilizați ca pietre semiprețioase” (SIN, 30 < germ. *Turmalin*, fr. *tourmaline*), *vapori* (MVV, 7 < lat. *vapor*, it. *vapore*, fr. *vapeur*), *vulcânos* „vulcanic” (SIN, 30 < lat. *vulcanosus*, it. *vulcanico*, germ. *vulkanisch*, fr. *volcanique*), *zefir* (BDL, II, 444r < lat. *zephyrus*, germ. *Zephyr*, fr. *zéphyr*, cf. ngr. *ζέφυρος*), *zeolit* „silicat natural de aluminiu și sodiu din rocile vulcanice” (SIN, 31 < germ. *Zeolith*, fr. *zéolithe*) etc.

Semantic structure loan-translations

crâmb „pol” (SIF, 121: „*crâmbul* cel dă miazănoapte al pământului”, SIN, 58, after lat. *polus*, germ. *Pol*, fr. *pôle*, cf. ngr. *πόλος*), *întunecime* „eclipsă” (LB, s. v.), *lună* „satelit” (SIF, 147, after lat. *satelles*, -*itis* și *lunula*, it. *satellite* și *lunula*, fr. *satellite* și *lunule*),

stare „poziție” (SIF, 148: „se pricinuiseră ceva schimbare în *starea* stelelor fixe” after lat. *positio*, germ. *Position*, it. *posizione*, fr. *position*), *zioară* „auroră” (SIF, 122, after lat. *aurora*, fr. *aurore*) etc.

Morphological structure loan-translations

apedusuri „apeduct” (SHR, I, 10, after lat. *aquaeductus*), *lățime* „latitudine” (GSP, I, 5, LB, s.v., after lat. *latitudo*, it. *latitudine*, fr. *latitude*), *lungime* „longitudine” (GSP, I, 5, LB, s.v., after lat. *longitudo*, it. *longitudine*, fr. *longitude*), *șezământ* „sediment” (BDZ, 15, after lat. *sedimentum*, germ. *Sediment*, fr. *sediment*), *stâmpărat* „temperat” (SIF, 59, SIN, 36, LB, s.v., after lat. *temperatus*, it. *temperato*, fr. *tempéré*) etc.

Translations

brăul cel cald „ecuator” (GSP, I, pref., cf. above), *cărți gheograficești* „hartă” (GSP, I, pf., after lat. *charta*, it. *carta*, fr. *carte*, cf. ngr. *χάρτης*), *crâmbul cel de miazănoapte* „Polul Nord” (SIF, 122), *cumpăna cea spre măsurarea aerului făcută* „barometru” (SIF, 40, after lat. *barometrum*, it. *barometro*, fr. *baromètre*, cf. ngr. *βαρόμετρον*), *întreagă întunecare de Soare* „eclipsă totală” (SIF, 150), *luntrea ce zboară în aer* „aerostat” (SIF, 61, after fr. *aérostât*), *meșteșugul corăbieresc* „nautică” (GSP, I, pf.), *neîntreagă întunecare de Soare* „eclipsă parțială” (SIF, 150), *ostrove prinse de pământ, jumătate de ostrov* „peninsulă” (GSP, I, pf., after lat. *peninsula*, it. *penisola*, fr. *peninsule*), *pământ înstărit sau statornic* „continent” (GSP, I, pref. after lat. *continens*, it. *continente* and *terra ferma*, fr. *continent* and *terre ferme*), *planete următoare* „satelit” (SIF, 126, after lat. *satelles*, -itis, it. *satellit*, fr. *satellite*), *rășină de pământ* „asfalt” (LB, s.v.), *stani arinoși* „rocă” (SIN, 34, after germ. *Fels*, fr. *roc*, *roche*), *stele îmblătoare* „planete” (SIF, 144), *zioara zis de miazănoapte* „aurora boreală” (SIF, 119) etc.

Old terminology

aburi „vapori” (SIF, 57), *amiaza zi* (GSP, I, pf.), *apar* „zodia Vărsătorului” (SIF, 148), *apus* (GSP, I, pf.), *arătare* „fenomen natural” (SIF, 121), *berbece* „zodia Berbecului” (SIF, 148), *bruma* (SIF, 97), *ceață* (LB, s.v.), *crâmb* „pol” (SIF, 119), *cumpână* „zodia Balanței” (SIF, 148), *fulger* (SIF, 115), *furtună* (GSP, II, 123, *fortună*, LB, s.v.), *gemeni* (SIF, 148), *grândina* (SIF, 98), *Joia* „Jupiter” (SIF, 125), *lac* (GSP, I, pref.), *leu* (SIF, 148), *liman* „port” (LB, s.v.), *Marța* „Marte” (SIF, 125), *miazănoapte* (SIF, 170, *miazănoapte*, GSP, I, pf.), *Miercurea* „Mercur” (SIF, 125), *negură* (LB, s.v.), *osie* „axă” (SIF, 133), *pești* (SIF, 148), *rac* (SIF, 148), *răsărit* (GSP, I, pf.), *râu* (GSP, I, pref.), *săgetător* (SIF, 148), *Sâmbăta* „Saturn” (SIF, 125), *sân* „golf” (LB, s.v., SIF, 175, GSP, I, pf.), *scorpiu* „zodia Scorpionului” (SIF, 148), *strâmturi* „strâmtoare” (GSP, I, pref.), *vergură* „zodia Fecioarei” (SIF, 148), *Vinerea* „Venus” (SIF, 125), *taur* (zodia, SIF, 148), *trăznet* (SIF, 115), *țap* „zodia Capricornului” (SIF, 148), *zăpada*, *omăt*, *nea* (SIF, 97) etc.

The geographical terminology presents an important weight of borrowings, most of them of a Neo-Greek origin. It is very rich, presenting terms specific for the three branches of geography: *the historical, philosophical and mathematical geography*¹ (the last one includes astronomy, cartography and topography).

¹ According to the denominations from *Gheografia sau scrierea pământului*: „Gheografia se socotește în trei chipuri, adică, gheografia istoricească carea cuprinde în sine arătările de întrebuințat țărilor și lucrările care le-au luminat; gheografia filosofească, carea cuprinde în sine arătările firești a locurilor sau istoria cea firească a lor, gheografia matematică carea

The geographical terms are used not only in the sole authentic geographical text, *Gheografia sau scrierea pământului*, but also in other texts elaborated by the Transylvanian scholars (medical, mathematical or agronomy texts).

Among **general geographical terms**: *canal, ecvator/ecfator, glob, hemisfer, pol*, we meet terms denoting: **geographical disciplines and branches**: *astronomie, cosmogonie, cosmologhia, gheografie, horografie, topografie*; **professions, specialists**: *astronom, gheograf*; **instruments**: *atlas, barometru, busolă, luftbalon, observatorium, perspectiv, telescopium*; **climatology**: *atmosferă, climat, climă, tâmpărat*; **meteorology**: *austru, caniculă, flus, tâmpăstate, zefir*; **cardinal points**: *est, nord, ovest, sid*; **relief forms**: *golf, i(n)solă, ochian, peninsulă*; **astronomy**: *asterism, cometă, coniuncția (planetelor), disc, meteori, microcozmos, orbită, planetă, solstițial, spațiu*; **geology**: *asfalt, lavă, margă, stalactită, strat, turfă, vulcânos*; **mineralogy**: *achații, ametist, cretă, cristal, cobalt, diamant, granit, hrysolit, labrador, mangan, metal, platină, plumb, semimetal, serpentin, smaragd, torf, turnalin, zeolit* etc. The best represented is the terminology specific of 'philosophical' and 'mathematical' geography.

As regards their origin, most geographical terms are of a **Latin-Romance** provenience: *astronom, discul, ecvator, glob, orbită* etc. or have **multiple etymologies**: *asfalt, atmosferă, climă, coniuncția, meteor, orizont, stalactit, topografie* etc. The borrowings from **Italian**: *i(n)solă, sbuccaturi*, **French**: *atlas* or those of a **German and Hungarian** origin: *luftbalon, torf/turfa* are less frequent.

The loan-translations are not numerous, most of them being molded after a Latin-Romance etymon: *apedusuri* „apeduct”, *întunecime* „eclipsă”, *lățime* „latitudine”, *lungime* „longitudine”, *stâmpărat* „temperat”, *șezământ* „sediment” etc.

Old terms, very numerous, are used for denoting relief forms or meteorological phenomena, being part of the fundamental vocabulary: *amiazăzi, apus, brumă, ceață, deal, furtună, grindină, lac, mare, miazănoapte, nea, negură, omăt, răsărit, râu, trăznet, zăpadă* etc.

Translations are frequent: *brâul cel cald* „ecuator”, *cărți gheograficești* „hartă”, *crâmbul cel de miazănoapte* „Polul Nord”, *cumpăna cea spre măsurarea aerului făcută* „barometru”, *luntrea ce zboară în aer* „aerostat”, *ostroave prinse de pământ* „peninsulă”, *pământ statornic* „continent” etc.

The astrological terminology, a technical one, is not well represented. We meet neological terms only to denote **the discipline and the specialists**: *astrolog, astrologhie*. A special category is represented by the **old names of planets**: *Marța* „Marte”, *Miercurea* „Mercur”, *Joia* „Jupiter”, *Vinerea* „Venus”, *Sâmbăta* „Saturn” and **zodiacal signs**: *berbece, taur, gemeni, rac, leu, vergură, cumpână, scorpiu, săgetător, țap, apar, pești*.

Although specialty vocabularies avoid synonymy, considered a generator of ambiguity, the texts analyzed oftentimes resort to definitions and glosses of the new terms in which there are used old terms, in order to establish equivalences between the pre-existent linguistic information and the new one. The most important resources of synonymy are the definitions and glosses.

The geographical terminology is characterized by the frequency of bi- and tri-member series, in which the new term is doubled by the old one or a loan-translation:

însămnează chipul pământului și părțile lui, ba, lângă aceste, ajunge și arătările cerești cele ce stau în drept, de-l luminează” (pref.)

canal – scoc, element – stihie, est – răsărit, fix – stătător, i(n)solă – ostrov, nord – miazănoapte, pol – crâmb, vapori – aburi, vest – apus; austru - sud – amiazăzi, eclips – întunecare - întunecime, golf – boaz – sân, grad – treaptă – stepenă, meteor – fenomen – arătare. The series with **four synonymic terms** are rare: port – vad – liman – schelă. Quite frequent are the synonymy relations established between **new terms** and **translations**: asphalt – rășină de pământ, austru – vânt de la miazăzi, comete - stele cu coadă, ecuator/ecfator – brăul cel cald, flus – curgere de mare, gheografia – scrierea pământului, hartă – cărți gheograficești, nathică – meșteșugul corăbieresc, parhelii - sori înmulțiți, paraselenele - lunile înmulțite, peninsulă – ostrov prins de pământ – jumătate de ostrov, planete – stele împlătoare, Pol Arctic – crâmbul cel de miazănoapte, semimetalluri - metaluri de giură, Siriul - steaua cea din Cânele cel mai mare, those following the structure: **new term – old term - translation**: tâmpestate – furtună – vremile grele cele mari. The synonymic series established between **neological terms** are rare: telescopiu(m) – perspectiv, as well as those made up of **old, traditional terms**: ceață – negură, zăpadă – nea - omăt.

The synonymy is established between old terms, of various origins, belonging to various stylistic registers and neologisms. The synonymic analogy, presupposing synonymic relations established between borrowings and old terms, loan-translations or translations holds the highest weight. The only case of synonymic differentiation is manifested at a stylistic level: old terms vs. cult, erudite ones. The high number of synonyms is to be explained not by terminological imprecision, but by the coexistence and superposing of the models: old terms vs. neologic ones. They also demonstrate the effort of the Transylvanian scholars of creating an adequate scientific terminology, with all the insignia of modern science.

The lexical borrowings, more numerous than the internal lexical categories, reflect with priority the Latin-Romance source. An important role is played by the German channel, which emphasizes and consolidates the Latin-Romance substance of their texts. As it can be observed, an important number of specialized terms appear not only in geographical texts, but in other texts from various scientific fields, a fact relevant for their intention of disseminating science in every way possible and of imposing the necessary scientific terms. The geographical terminology is characterized by a rather high degree of modernity; it is clearly distributed in sub-areas, using a large quantity of neologisms, most of them being conserved by the subsequent evolution of the literary language.

SOURCES

- BDL** = I. BUDAI-DELEANU, LEXICON ROMÂNESC-NEMȚESC, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, ROMANIAN MANUSCRIPT 3728 (VOL. I), 3729 (VOL. II), 3730 (VOL. III), 3731 (VOL. IV)
- BDZ** = DISSERTAȚIE A LUI IOANN BURGHER M.D. DESPRE ZĂHĂR, CARELE DIN MUST DE TULEI DE CUCURUZ ȘI DE JUGASTRU SE FACE, BUDA, 1813, TRANSLATION FROM GERMAN BY P. MAIOR
- FDB** = ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU FERIREA ȘI DOFTORIA BOALELOR CELOR CE SE ÎNCING PRIN ȚEARĂ..., BUDA, 1816, TRANSLATION FROM HUNGARIAN BY P. MAIOR
- GSP** = GHEOGRAFIA SAU SCRIEREA PĂMÂNTULUI, I, II, BUDA, 1814, 1815, TRANSLATION BY NICOLA NICOLAU
- LB** = LESICON ROMANESC-LATINESC-UNGURESC-NEMȚESC, CARE DE MAI MULTI AUTORI, IN CURSUL A TREIZECI SI MAI MULTOR ANI S-AU LUCRAT, BUDA, 1825

- MIU** = *I. PIUARIU-MOLNÁR, ISTORIE UNIVERSALĂ ADECĂ DE OBȘTE, BUDA, 1800, TRANSLATION FROM A FRENCH ORIGINAL AND THE GERMAN VERSION*
- MVV** = *L. MITTERPACHER, ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE AGONISIREA VIȚEI DE VIE ȘI DESPRE MĂESTRIA DE A FACE VIN, VINARS ȘI OȚET, BUDA, 1813, TRANSLATION FROM GERMAN P. MAIOR*
- PAM** = *VASILIE POPP, APELE MINERALE DE LA ARPĂTAC, BODOC ȘI COVASNA ȘI DESPRE ÎNTREBUINȚAREA ACELORAȘI ÎN DESCHILINITE PATIMI, SIBIU, 1821*
- PMV** = *MEȘTEȘUGUL LUNGIMEI DE VIAȚĂ, PRIN DOFTOREASCA GRIJĂ A TRUPULUI ȘI A SUFLETULUI, 1815, ROMANIAN MANUSCRIPT 79A, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, CLUJ BRANCH, ORADEA FUND, TRANSLATION FROM LATIN BY IOSIF PAȘCA*
- SHR** = *GH. ȘINCAI, HRONICA ROMÂNILOR ȘI A MAI MULTOR NEAMURI, BUDA, 1808-1809*
- SIF** = *GH. ȘINCAI, ÎNVĂȚĂTURĂ FIREASCĂ SPRE SURPAREA SUPERȘTIȚIEI NORODULUI, 1804-1808, ROMANIAN MANUSCRIPT 39, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, CLUJ BRANCH, ORADEA FUND, CRITICAL EDITION AND INTRODUCTORY STUDY BY D. GHIȘE AND P. TEODOR, FOREWORD BY D. PRODAN, BUCHAREST, 1964*
- SIN** = *GH. ȘINCAI, ISTORIA NATUREI SAU A FIREI, 1804-1808, ROMANIAN MANUSCRIPT 40, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, CLUJ BRANCH, ORADEA FUND, TRANSLATION FROM GERMAN*
- SMS** = *SAMUIL MICU, SCRIERI FILOZOFICE, INTRODUCTORY STUDY AND CRITICAL EDITION BY P. TEODOR AND D. GHIȘE, BUCHAREST, 1966*
- SV** = *GH. ȘINCAI, VOCABULARI CE ȚINE DE ISTORIA NATUREI, 1804-1808, ROMANIAN MANUSCRIPT 125, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, CLUJ BRANCH, ORADEA FUND*
- TVM** = *S. VULCAN, TRACTAT DESPRE VINDECAREA MORBURILOR POPORULUI DE LA ȚEARĂ, 1820-1830, ROMANIAN MANUSCRIPT 283, THE LIBRARY OF THE ROMANIAN ACADEMY, CLUJ BRANCH, ORADEA FUND*
- VA** = *P. VASICI-UNGUREAN, ANTHROPOLOGHIA SAU SCURTĂ CUNOȘTINȚĂ DESPRE OM, BUDA, 1830*

REFERENCES

Hristea, Th., *Tipuri de calc în limba română*, in "Limbă și literatură", III-IV, 1997, p. 10-29.